

Stinas

artiklar 2

INNEHÅLL

- 3 Kristallsjukan
- 4 Varför flygplan inte flyger i en rak linje på en karta
- 5 Kvinnlig besättning skrev historia med rekordflygning över Nordpolen
- 6-11 Tyskland
- 12-15 Hansan
- 16-17 Choklad
- 18-23 Riktnummer
- 24-26 Postnummer
- 27 Lämbokstäverna
- 28-29 Landskoder
- 30 Måttenheter
- 31 Kinesiska
- 32-33 Rönn
- 34 Familjen Palm
- 35 Aktiviteter från förr

Kristallsjukan

Även kallad godartad lägesyrsel eller karuseltsyrsel.

Balansorganet i innerörat består av ett system av tre båggångar och två hinnsäckar. Hinnsäckarna innehåller kalkkristaller som är viktiga för balansen. Lösa kristaller i båggångarna orsakar yrselattacker.

Kristallsjuka i sig är inte alls farlig och kallas ”godartad” lägesyrsel.

Den kan också uppstå efter en period av annan sjukdom, psykisk belastning eller stress.

Men den kan orsakas av hjärnskakning.

Den intensiva yrseln varar bara så länge kristallerna är i rörelse och drabbar bara ena örat. Om huvudet hålls helt stilla eller vrids åt friska sidan så upphör yrseln direkt.

Kristallsjukan kan botas med några rörelser som man kan lära sig hos läkaren. En specialiserad läkare kan avhjälpa problemet på några minuter.

Orsaken till att kristaller lossnar är inte helt klarlagda. Åldersförändringar i balansorganet verkar öka risken att drabbas – kristallsjukan är vanligast efter 60 års ålder.

Om den är genetiskt ärftlig eller inte framgår inte i mina källor, men min pappa, hans tvillingbror och deras lillebror har haft den.

Man kan förebygga kristallsjukan genom att hålla huvudet i rörelse under dagarna, undvika långvarigt stillasittande och - liggande och vara ute i solljus regelbundet – framför allt under våren.

KÄLLA: kry.se, yrsel.com, yrselcenter.se, doktorn.se

Varför flygplan inte flyger i en rak linje på en karta

Har du någonsin undrat varför flygplan tar en böjd rutt istället för att flyga i en rak linje?

Detta märks särskilt när man flyger mellan Europa och USA – över Grönland och norra Kanada istället för rakt.

Världens längsta flygtur

Anledningen till detta är enkel matematik och fysik.

Jordens omkrets är mycket längre runt ekvatorn än vid högre eller lägre breddgrader mot polerna, eftersom jorden är rund.

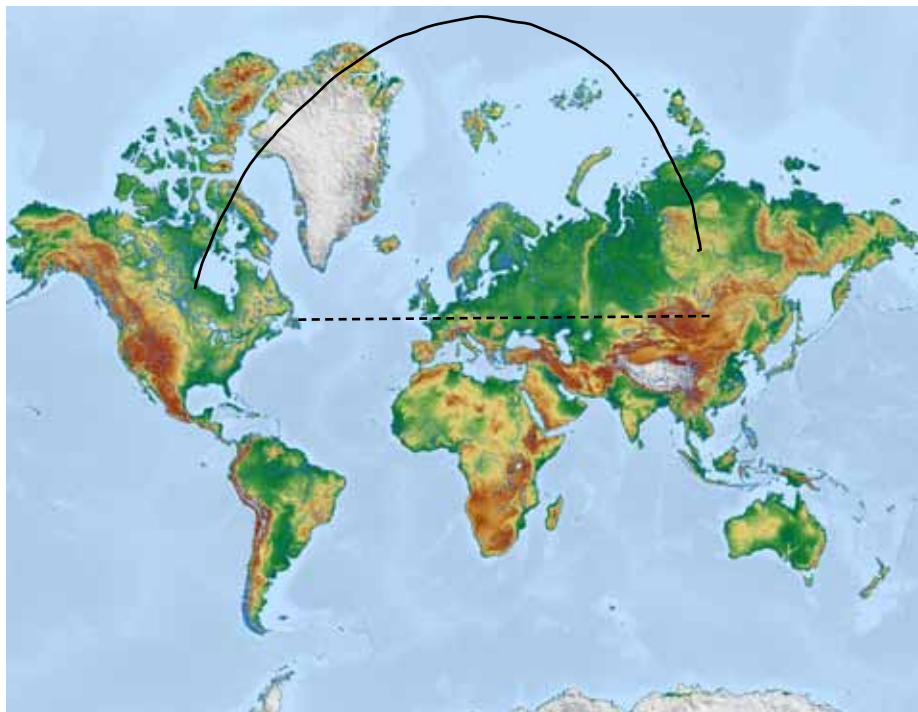
Flyg från USA till Asien flyger långt över Alaska och Sibirien snarare än vad som verkar vara en rak linje.

Om du tänker dig en linje runt en jordglob i mitten där den är bredast – mot Nordpolen eller Sydpolen – blir skillnaden i avstånd tydlig.

Att flyga så här sparar inte bara mycket tid utan även bränsle, vilket är bra både för din och flygbolagets plånbok och miljön.

TEXT: Stina Palm

KÄLLA: forbes.com

Kvinnlig besättning skrev historia med rekordflygning över Nordpolen

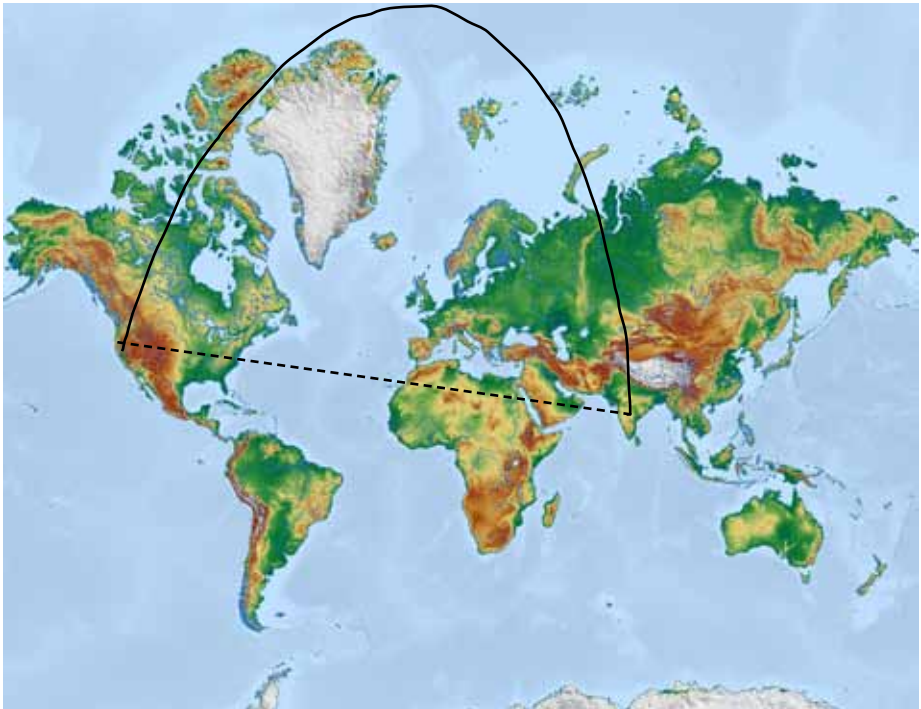
Air India Flight 176 ombord på ett Boeing 777 lyfte från San Francisco 20:30, lokal tid lördag kväll. Cirka 17 timmar senare landade det i Bengaluru måndag 3:07 lokal tid.

Flygningen var över 8,600 US miles och är det första direktflygningen mellan USA och södra Indien.

Den krävde mycket förberedelse, speciellt för delen av resan över Nordpolen. Piloterna - två kaptener och två styrmän - tvingades planera för det hårda vädret, solstrålningsnivåer och tillgänglighet till flygplatser att kunna nödlanda på.

TEXT: Stina Palm

KÄLLA: travelandleisure.com

Tyskland

Tyskland är, till skillnad från de andra länderna i området, ett relativt ungt land.

Tyska riket

1871

Efter Preussens (hertigdöme/konungariket/delstat i Tyskland 1700-1947) seger mot Österrike i det tyska enhetskriget 1866 tog de den dominerande rollen i Tyskland och kunde, då man var på väg att segra i det fransk-tyska kriget, utropa Deutsches Reich (Tyska riket) i Versailles i Frankrike den 18 januari. Preussens kung blev kejsare.

Regeringschefen fick titeln Reichskanzler (Rikskanzler).

1937

På nyårsafton delades Tyskland in i 4 ockupationszoner; amerikansk, brittisk, fransk och sovjetisk.

1939-1945 Andra världskriget

1947

I Paris undertecknades 10 februari 1947, ett fredsavtal med andra världskrigets segermakter USA, Storbritannien, Sovjetunionen och Frankrike.

Tyskland låg nu i ruiner. Människor saknade mat, kläder och bostäder. Handfast hjälp och det erbjöd svenska arbetare från Röda Korset.

Västtyskland

1949

De tre första ockupationszonerna blev Bundesrepublik Deutschland, BRD (Förbundsrepubliken Tyskland), Västtyskland med förbundsländer (Bundesländer) med eget parlament och regering. Bonn blev huvudstad (mer om grunden till det beslutet kommer). Man behöll halva Berlin, som geografiskt låg helt i Östtyskland.

Förbundsländerna

Baden-Württemberg med huvudstad Stuttgart. I nordväst ligger Heidelberg där vår drottning är född.

Bayern med huvudstad München. OS 1972.

Västberlin var ett eget förbundsland.

Bremen, även huvudstad Hamburg, även huvudstad Hessen med huvudstad Wiesbaden

Niedersachsen med huvudstad Hannover

Nordrhein-Westfalen med huvudstad Düsseldorf

Rheinland-Pfalz med huvudstad Mainz

Saarland med huvudstad Saarbrücken

Schleswig-Holstein med huvudstad Kiel. Många handbollssvenskar har spelat och spelar där.

Västberlin var ett förbundsland, men kontrollerades formellt.

Efter de första valen till Västtysklands förbundsstag (Bundestag) i augusti 1949 kunde två partier bilda regering och Konrad Adenauer blev landets första regeringschef, Bundeskanzler (förbundskansler). Bundespräsident (förbunds-president) blev Theodor Heuss.

Adenauer regerade 1949-1963. Hans första uppgift blev att förhandla för att ge Västtyskland full självständighet, vilket de fick i maj 1955.

Östtyskland

Den sovjetiska zonen blev Deutsche Demokratische Republik, DDR (Tyska demokratiska republiken), Östtyskland med Östberlin som huvudstad. Den andra delen av staden behöll "storebror" BRD.

Förbundsländerna

Mecklenburg-Vorpommern, huvudstad Schwerin

Sachsen, huvudstad Dresden

Sachsen-Anhalt, huvudstad Magdeburg

Thüringen, huvudstad Erfurt.

F d längdhopperskan Heike Drechsler kommer från Gera i den allra östligaste delen.

Brandenburg, huvudstad Potsdam (Östberlin)

Willy Brandt blev förbundskansler 1969. Han fick Nobels fredspris 1971.

Västtyskland erkände Östtyskland 1972.

Förhållandet mellan staterna förblev dock kyligt.

Berlinmuren och Brandenburger Tor

1961

Berlinmuren (även kallad Ulbrichtmuren) byggdes, på order av Östtysklands förbundskansler Walter Ulbricht, för att förhindra massflykt från sämre levnadsförhållanden och hans stenhårda styre.

Det innebar att familjer splittrades och de som försökte ta sig förbi muren dödades av försöket eller av soldater. Vid den här tiden hade Tyskland cirka 56 miljoner invånare.

Den 13 augusti, när Berlinmuren började byggas, stängdes Brandenburger Tor (Brandenburgporten) som var en avslutning av gatan Unter den Linden. 1963 besökte den amerikanske presidenten John F. Kennedy Brandenburger Tor. Talet "ich bin ein Berliner" höll han däremot vid Västberlins rådhus i Schöneberg.

Berlinmuren var inte bara ett sätt att stoppa massflykt, det var en symbol för Kalla kriget (1945-1991), då Öst- och Västtyskland knöts starkt till olika maktblock, Västtyskland till Västeuropa och Östtyskland till Östeuropa.

1980-talet

”Die deutsche Frage bleibt offen, so lange das Brandenburger Tor geschlossen ist.” (”Den tyska frågan kommer att vara öppen så länge som Brandenburger Tor är stängd”) sa Västberlins borgmästare Richard von Weizsäcker i början av 1980-talet.

1987

Vid Berlins 750-årsjubileum den 12 juni höll USAs president Ronald Reagan ett tal till folket i Västberlin vid Brandenburger Tor, ett tal som även kunde höras på den östra sidan om muren.

Reagan uppmanade Sovjetunionens ledare Michail Gorbatjov: ”Mr Gorbatjov, tear down this wall!”, ”Riv denna mur!”

Muren rivs

1989

Den 18 oktober 1989 avgick Erich Honecker som Östtysklands ledare.

Den 9 november meddelade en talesperson för politbyrån att nya rese-regler skulle ge alla östtyskar möjlighet att resa utomlands, i stort sett med direkt utresetillstånd, även via gränspassager till Västberlin.

På en direkt fråga om när, tvekade han och svarade sedan att det skulle vara från och med nu. Det var egentligen ett missförstånd, men människor började omedelbart strömma mot gränspassagererna, där vakterna inte fått någon information om ändrade

regler. När trycket bara fortsatte öka från folkmassorna, insåg man att gränsen inte längre kunde hållas stängd, så den öppnades för gott och muren började rivas. Många ville hjälpa till.

När muren slutligen föll, blev Brandenburger Tor symbolen för fred och enandet av staden. Den öppnades 22 december, då Västtysklands förbunds-kansler Helmut Kohl gick igenom för att välkomnas av Östtysklands ministerpresident Hans Modrow.

På nyårsafton, 31 december, 1989 framförde David Hasselhoff låten

”Looking for Freedom” från toppen av den delvis rivna muren.

Bitar av muren gick att köpa som souvenirer. På ena sidan av både en del av dem och på några av de delar som står kvar är det målat, konstverk som kallades East Side Gallery. Det var alltså östtyskar som målat.

Tyskland återförenas

1990

Den 3 oktober skedde den formella återföreningen. 1990 hade Tyskland knappt 63 miljoner invånare.

Sedan dess är den 3 oktober Tysklands nationaldag, Tag der Deutschen Einheit (Tyska enhetens dag).

Dagens Tyskland

Ännu ser man skillnad på det mer välskötta väst och det trasigare öst.

Än idag leds Tyskland, i juni 2022 med 84 080 000 invånare, av en Bundespräsident (Förbunds-president) och en Bundeskanzler (Förbundskansler).

Jo, Bonn – idag bara Tysklands 19:e största stad – som Västtysklands (BRD) huvudstad. Vid förbundsstatens grundande ville politikerna ha en tillfällig huvudstad, så den skulle helst inte bli alltför populär.

Lilla anonyma Bonn var perfekt. Tre andra städer diskuterades, bl. a. Stuttgart och Frankfurt. Frankfurt var för perfekt. Västtysklands politiker hoppades på ett återförenat Tyskland med Berlin som huvudstad. De var rädda att det skulle bli Frankfurt om den fick titeln.

Av Tysklands 12 största städer förutom Berlin som delades låg 11 st. i Västtyskland. Bara 11:an Dresden låg i Östtyskland.

Stad Bundesland Inv. -90 Inv. -21

Hamburg Hamburg
1.652.363, 1.853.935

München Bayern
1.229026, 1.487.708

Köln Nordrhein-Westfalen
953.551, 1.073.096

Frankfurt, Hessen
644865, 759.224

Stuttgart Baden-Württemberg
579.988, 626.275

Düsseldorf, Nordrhein-Westfalen
575794, 619.477

Leipzig, Sachsen
511.079, 601.866

Dortmund, Nordrhein-Westfalen
599055, 586.852

Essen, Nordrhein-Westfalen
626973, 579.432

Bremen Bremen
551219, 563.290

Dresden, Sachsen
490571, 555.351

Hannover, Niedersachsen
513010, 535.932

Västtyskland har ungefär dubbelt så hög befolkningstäthet.

Minnesmärken

Delar av Berlinmuren finns kvar.

Brandenburger Tor i anslutning till gatan Unter den Linden i centrala Berlin är den enda av stadens fyra stadsportar som finns kvar. Den hade också skador efter Andra världskriget, men de gick att reparera.

Jag och mina föräldrar var i norra Tyskland 2004 – alltså 15 år efter att muren föll. Då såg vi en minnessten i marken efter muren och på en bierstube, krog, i Selmsdorf utanför Lübeck satt flera skyltar som minnen, med uppmaningar på tyska om att inte passera. Vad jag då inte visste var att Lübeck var den enda större västtyska staden direkt på gränsen till Östtyskland.

Selmsdorfs gränsövergång var för trafik – speciellt för lastbilar – till Skandinavien via Rostock och Rügen, den nordligaste gränsövergången till Östtyskland. Därav alla skyltar förstas.

Hansan

eller *Hanseförbundet* var ett handelsmonopolförbund av främst tyska eller tyskdominerade städer, som från mitten av 1100-talet till mitten av 1600-talet idkade gemensam handel vid Nord- och Östersjön och som skyddade sin handel mot konkurrens.

Nuvarande tyska städer med den officiella titeln Hansestadt:

Anklam i Mecklenburg-Vorpommern

Attendorn i Nordrhein-Westfalen är en stad i Kreis Olpe. Attendorn, som är känt för sin droppstensgrotta Atta-Höhle, har cirka 24 000 invånare.

Bremen i förbundslandet med samma namn är en stad i norra Tyskland med 544 000 invånare (2011), Staden är mer än 1 200 år gammal och en av de främsta Hansastäderna i historien. Den ligger nära floden Wesers utlopp, cirka 12 mil sydväst om Hamburg.

Demmin i Mecklenburg-Vorpommern är en stad med cirka 11 000 invånare. Fram till den 4 september 2011 var Demmin huvudort i distriktet med samma namn.

Gardelegen i Sachsen-Anhalt, cirka 5 mil norr om förbundslandets huvudstad Magdeburg och 15 mil väster om Berlin.

Greifswald i Mecklenburg-Vorpommern, vid Östersjökusten. Var som del av Svenska Pommern i svensk

ägo från den Westfaliska freden 1648 till 1815, då området avträdde till Preussen för en större summa pengar. Greifswald har cirka 59 000 invånare. Greifswalds universitet grundades 1456. Staden ligger ca 25 mil norr om Berlin och 25 mil km öster om Hamburg.

Hamburg i förbundslandet med samma namn är Tysklands näst största stad. 1,84 miljoner (2019), med förorter 3 miljoner. En av landets viktigaste städer, inte minst genom hamnen med en av Europas största containerhamnar. Utgör ekonomiskt och kulturellt ett centrum för Nordtyskland.

Havelberg i nordöstra delen av förbundslandet Sachsen-Anhalt, i Landkreis Stendal. Staden är främst känd för sin medeltida stadskärna och domkyrka, samt som regementsstad.

Herford i Nordrhein-Westfalen har cirka 67 000 invånare, på en yta av 79 kvadratkilometer, och ingår i Bielefelds storstadsområde.

Korbach i Hessen är en industristad. Tillverkning av bl.a. däck, vapen, elstängsel och vägmarkeringsmaterial. Flera tidigare kommuner uppgick i staden 1970-71.

Lübeck i Schleswig-Holstein är en nordtysk hamnstad vid floden Trave. Cirka 210 000 invånare, näst största staden i Schleswig-Holstein efter huvudstaden Kiel. Sedan 1987 är de bevarade medeltida delarna av stadskärnan ett Unescovärldsarv.

Lüneburg i Niedersachsen ligger vid ån Ilmenau, ca 5 mil sydost om Hamburg vid randen av ett hedområde som har uppkallats efter staden, "Lüneburger Heide". Lüneburg har cirka 75 000 invånare. Lüneburg har en station för fjärr- och regionaltåg vid järnvägen Hamburg-Hannover. Staden har också en liten hamn vid Elbe-Seitenkanal som förbinder floden Elbe och Mittellandkanalen. Staden har en mycket välbevarad infrastruktur och stora delar av Lüneburg utgörs av byggnader från Hansa-tiden. Lüneburg är en välbesökt turiststad till följd av sina historiska byggnader.

Osterburg i Sachsen-Anhalt är en stad i Landkreis Stendal. Bildades den 1 juli 2009 genom en sammanslagning av 12 tidigare kommuner i den nya staden Osterburg (Altmark).

Rostock är den största staden i förbundslandet Mecklenburg-Vorpommern i nordöstra Tyskland. Staden ligger nära floden Warnows mynning i Östersjön.

Salzwedel i Sachsen-Anhalt är huvudort i distriktet Altmarkkreis Salzwedel. 13 tidigare kommuner har uppgått i Salzwedel sedan 2009. Staden ligger i norra delen av landskapet Altmark som tillhör det nordtyska läglandet. Det första kända samhället på stadens territorium fanns under 800-talet i närheten av en borg. Ortens namn syftar på ett vadställe genom floden Jeetzel som här korsades av en salthandelsväg. 1233 betecknas Salzwedel för första gången som stad.

Seehausen (Altmark) i Sachsen-Anhalt är en stad i Landkreis Stendal. Kommunen bildades den 1 januari 2010 genom en sammanslagning av 4 tidigare kommuner i den nya kommunen Seehausen (Altmark). Den 1 september anslöts Schönberg till kommunen, som ingår i förvaltningsgemenskapen Seehausen (Altmark) tillsammans med 4 andra kommuner.

Stade (på plattyska Stood) i Niedersachsen är en stad med cirka 48 000 invånare. Den ligger vid floden Schwinge ca 4,5 mil väster om Hamburg på gränsen till Altes Land. 1645-1719 var Stade huvudstad i den svenska provinsen Bremen-Verden. Huvudort i Landkreis Stade. Bilar från Stade har bokstäverna STD på registreringsskylten.

Stendal i Sachsen-Anhalt i Landkreis Stendal. Den ligger cirka 5,5 mil norr om Magdeburg och cirka 12 mil väster om Berlin. Huvudort i förvaltningsområdet Landkreis Stendal, en av Tysklands största Kreise till ytan med sina 2 423 km².

Stralsund i Mecklenburg-Vorpommern är en hamnstad vid Östersjökusten och sedan 2011 huvudort i den då nybildade Landkreis Vorpommern-Rügen. Staden har cirka 59 000 invånare. Genom sitt läge vid Östersjön och sin världsarvsmärkta historiska innerstad är Stralsund en av de viktigaste turistorterna i norra delen av Tyskland. Stralsund ligger fördelaktigt inom storstadsregionerna Hamburg, Berlin, Öresundsregionen och Stettin och regiopolis

Rostock. Staden är ett regionalt centrum med närliggande universitetsstaden Greifswald.

Stralsund anlades 1234, blev 1278 hansestad och har sedan dess alltid varit en betydande sjöfartsstad.

Stralsund var i svensk ägo från den Westfaliska freden 1648 till 1815, då området avträdde till Preussen för en större summa pengar.

Under perioden 1720–1815 var staden säte för den svenske guvernören i Pommern. Det finns många svenskminnen i Stralsund. I Stralsund finns i dag skeppsvarv, den tyska marinens tekniska skola, bryggeri samt arbetsmarknadens försäkringsanstalt, som är den största arbetsgivaren. 2002 togs den gamla stadskärnan i Stralsund upp på Unescos världsarvslista.

Warburg i Nordrhein-Westfalen är en stad i Kreis Höxter i Regierungsbezirk Detmold.

Werben (Elbe) i Sachsen-Anhalt är en småstad i Landkreis Stendal och av Tysklands minsta stadskommuner. Staden ombildades den 1 januari 2010 genom en sammanslagning av de tidigare kommunerna Behrendorf och Werben i den nya kommunen Werben. Den förvaltas i förvaltningsgemenskapen Arneburg-Goldbeck tillsammans med 7 andra kommuner vars säte ligger i Goldbeck. Under trettioåriga kriget var Werben 1630–1631 en viktig svensk stödjepunkt i den s k Elbelinjen.

Wipperfürth i Nordrhein-Westfalen är en stad i Oberbergischer Kreis i Regierungsbezirk Köln.

Wismar i Mecklenburg-Vorpommern är en hamnstad, vid Östersjön och huvudort i distriktet Nordwestmecklenburg i nordöstra Tyskland. 2011 hade man 44 057 invånare.

1648–1903 ägdes guvernementet Wismar av Sverige. 1803 pantsattes dock besittningen till storhertigen, Friedrich Franz I av Mecklenburg-Schwerin, med 1 250 000 Talern Hamburg Banco fram till 1903 och alla självständighetsrättigheter överflyttades på hertigen och hans arvingar. Wismar pantsattes för att Gustav IV Adolf var förlovad med storherigens dotter, Luise Charlotte av Mecklenburg-Schwerin men vägrade gifta sig med henne. Detta utlöste en diplomatisk kris som löstes med fördraget i Malmö 1803 genom att Sverige fick ett lån och pantsatte Wismar på 99 år. 1903 valde Sverige att inte lösa lånet, och staden övergick därmed i storhertigdömet ägo. I uppgörelse med Mecklenburg ingick även ön Poel, strax norr om Wismar och Amt Neukloster. Kändomen om de historiska relationerna med Sverige upprätthålls i Wismar genom den årligen i augusti arrangerade Schwedenfest. Det finns också en arrangerad rundvandring, Wismar Schwedenzeit – Spurensuche, med sevärigheter från svensktiden. Sedan 27 juni 2002 finns gamla staden i Wismar tillsammans med Stralsund på Unescos världsarvslista.

Följande viktigare städer som i dag
ligger i andra länder har tillhört
Hansan. Inom parentes det tyska/då-
varande namnet:

Polen:

Szczecin (Stettin)

Wrocław (Breslau)

Gdańsk (Danzig)

Kaliningrad (Königsberg)

Bergen i Norge, Riga i Lettland,

Tallinn (Reval) i Estland,

Stockholm och Visby i Sverige.

CHOKLAD

Belgisk choklad

1528 tog spanjoren Hernándo Cortés kakaobönorna och ingredienser för tillverkning av choklad från Mexiko till Spanien.

Spanjorerna tog kakaobönorna till Belgien, som varit spanskt, via Antwerpens hamn och den tar fortfarande emot mest. Mot slutet av 1500-talet när socker blev billigare lades det till chokladen och choklad blev det populäraste tilltugget. Det blev populärt i Frankrike och Belgien runt mitten av 1600-talet. Fettet i belgisk choklad är 100% rent kakaosmör och chokladen har den högsta kakaohalten.

Från början var det drickchoklad som fanns. För att göra en mer lättillgänglig produkt tog man bort en del av kakaosmöret.

Casparus van Houten öppnade en chokladfabrik i Amsterdam 1815 med en handdriven kvarn.

4 april 1828 uppfann van Houten en billig press. Bönans mitt innehåller cirka 54% kakaofett, pressen kunde ta bort 66% och pressa till en kaka.

En annan fast kaka, kakao, pulveriserades. Pulvret blev grunden till alla chokladprodukter.

Kakao, socker och kakaosmör blandades till en fast massa.

Van Houten själv visste inte att han hade lagt grunden till ätchoklad.

1912 utvecklade Jean Neuhaus Junior dagens kända belgiska pralin.

I Belgien, stort som Småland, finns idag 2000 chokladbutiker.

1847 gjorde Joseph Fry Jr. i Bristol i England den första chokladkakan.

13 januari 1873 tillverkade de schweiziska bröderna Cloetta choklad i fabrik i Malmö. 1901 flyttade tillverkningsen till Ljungsbro utanför Linköping.

Schweizisk choklad

Kakao till schweizisk choklad kommer från Amazonasområdet i Brasilien i Sydamerika. Det upptäcktes hos aztekerna, ursprungsbefolkning på centrala Mexikos högland, av spanjorerna som tog den till Europa.

1802 blev François-Louis Cailler den första att göra schweizisk choklad, som dagens chokladkakor.

1875 uppfann schweizaren Henri Nestlé kondenserad mjölk. Vätskan i mjölken togs bort, så den blev trögflytande.

Grannen i Vevey, chokladfabrikören Daniel Pieter (Caillers brorson) fick höra talas om detta och anställde Nestlé för att göra mjölkchoklad.

1879 utvecklade Rodolphe Lindt i Schweiz största stad Zürich en metod som gjorde choklad mer blandbart, conching. Den används än idag.

Typer av choklad

Olika typer av choklad är klassade främst efter kakao- och fetthalt.

Användningen av särskilda namn är statligt reglerat i vissa länder.

Enligt EU-direktiv får upp till 5% av chokladens innehåll vara alternativ till kakaosmör.

Mjölkkchoklad måste enligt EU innehålla minst 25% kakao. De flesta sorterna i Sverige innehåller minst 30%. Sverige och Belgien är med i EU, men numera inte Schweiz, så de behöver egentligen inte längre bry sig. P.g.a. olika regler kan choklad från länder utanför EU smaka helt annorlunda. Det som förut hette Blockchoklad innehåller för lite chokladprodukter för att enligt EU få heta choklad längre. T. ex. inget eller lite kakaosmör.

Mörk choklad, eller ”vanlig choklad”, har en högre andel kakao med allt fett från kakaosmör, men det finns också "mörk mjölkkchoklad” och många grader av blandningar. Kan ätas som den är, eller användas i bakning, för vilket tjockare chokladkaka, vanligtvis med 70–100%, finns. 70-procentig betyder att det är 70% chokladprodukter (allt från kakaobönan) och 30% socker. Men för att få kalla det mörk choklad behöver det bara vara över hälften kakaoprodukter.

Mjölkkchoklad är fast choklad som utvecklades i Tyskland 1839 med åsnemjolk. Kan idag innehålla mjölkpulver, kondenserad mjölk, vanlig mjölk eller vilken blandning av dessa som helst. Typ av mjölk har betydelse för smak och konsistens. Vanlig mjölk ger mer mjölksmak och kan även göra att chokladen smälter lättare i munnen. De flesta mjölkkchokladkakor i Sverige idag görs på mjölkpulver, enklare och billigare.

Vit choklad är gjord av socker, mjölk och kakaosmör, inga kakaofästämnen. Den är ljus elfenbensfärgad. P.g.a. huvudingrediensen kakaosmör är den svårare att smälta än brun choklad, den kan skära sig och bli en oljig massa. Den är även lite fetare.

Bakchoklad, eller *matlagningschoklad* finns som mörk, vit och mjölkkchoklad.

Men bakchoklad av lägre kvalitet kanske smakar mindre jämfört med choklad av högre kvalitet och kan ha en annan känsla i munnen. Den är godare än blockchoklad.

Rubychoklad skapades av ett belgiskt-schweiziskt kakaoföretag från 2004. Släpptes för allmänheten 2017. Den är gjord av Rubykakaobönan, med skarp röd färg. Chokladen är ”söt men syrlig”. Den innehåller även citronsyra, som finns naturligt i t. ex. surkörsbär.

Choklad ska av flera orsaker inte förvaras i kylskåp, snarare i köksskåpet.

Nordligaste choklateriet

På ett café i Longyearbyen på Svalbard finns världens nordligaste chocolaterie. De tillverkar isbjörnar (som finns i närheten) i vit choklad med brun nos och klor. Även glaciärer, vita med blå streck.

På Jersey (utanför Frankrike, men tillhör Storbritannien) sålde man i slutet av 90-talet utstansade jerseykor i choklad gjord av kornas feta mjölk.

Nu till en liten frågelek. Märkte du de tre kända chokladmärkena som nämndes i texten?

Riktnummer

I nummerordning

Östergötlands län

011 Norrköping
0120 Åtvidaberg
0121 Söderköping
0122 Finspång
0123 Valdemarsvik
0125 Vikbolandet
013 Linköping

Jönköpings län

0140 Tranås

Östergötlands län

0141 Motala
0142 Mjölby-Skänninge-Boxholm
0143 Vadstena
0144 Ödeshög

Södermanlands län

0150 Katrineholm
0151 Vingåker
0152 Strängnäs
0155 Nyköping-Oxelösund
0156 Trosa-Vagnhärad
0157 Flen-Malmköping
0158 Gnesta
0159 Mariefred
016 Eskilstuna-Torshälla

Uppsala län

0171 Enköping
0173 Öregrund-Östhammar
0174 Alunda

Stockholms län

0175 Hallstavik-Rimbo
0176 Norrtälje

Uppsala län

018 Uppsala

Örebro län

019 Örebro-Kumla

020 företag, myndigheter, organisationer

Västmanlands län

021 Västerås
0220 Hallstahammar-Surahammar
0221 Köping
0222 Skinnskatteberg
0223 Fagersta-Norberg

Västmanlands/Uppsala län

0224 Sala-Heby

Dalarnas län

0225 Hedemora-Säter
0226 Avesta-Krylbo

Västmanlands län

0227 Kungsör

Dalarnas län

023 Falun
0240 Ludvika-Smedjebacken
0241 Gagnef-Floda
0243 Borlänge
0246 Svärdsjö-Enviken
0247 Leksand-Insjön
0248 Rättvik
0250 Mora-Orsa
0251 Älvdalen
0253 Idre-Särna
0258 Furudal

Gävleborgs län

026 Gävle-Sandviken
0270 Söderhamn
0271 Alfta-Edsbyn
0278 Bollnäs

Dalarnas län

0280 Malung
0281 Vansbro

Gävleborgs län

0290 Hofors-Storvik
0291 Hedesunda-Österfärnebo

Uppsala län

0292 Tärnsjö-Östervåla
0293 Tierp-Söderfors
0294 Karlholmsbruk-Skärplinge
0295 Örbyhus-Dannemora

Gävleborgs län

0297 Ockelbo-Hamrånge

Hallands län

0300 Kungsbacka

Västra Götalands län

0301 Hindås
0302 Lerum
0303 Kungälv
0304 Orust-Tjörn
031 Göteborg
0320 Kinna
0321 Ulricehamn
0322 Alingsås-Värgårda
0325 Svenljunga-Tranemo
033 Borås

Hallands län

0340 Varberg
0345 Hyltebruk-Torup
0346 Falkenberg
035 Halmstad

Jönköpings län

036 Jönköping-Huskvarna
0370 Värnamo
0371 Gislaved-Anderstorp

Kronobergs län

0372 Ljungby

Jönköpings län

0380 Nässjö
0381 Eksjö
0382 Sävsjö
0383 Vetlanda
0390 Gränna
0392 Mullsjö
0393 Vaggeryd

Skåne län

040 Malmö
0410 Trelleborg
0411 Ystad
0413 Eslöv-Höör
0414 Simrishamn
0415 Hörby
0416 Sjöbo
0417 Tomelilla
0418 Landskrona-Svalöv
042 Helsingborg-Höganäs

Hallands län

0430 Laholm

Skåne län

0431 Ängelholm-Båstad

Kronobergs län

0433 Markaryd-Strömsnäsbruk

Skåne län

0435 Klippan-Perstorp

044 Kristianstad

0451 Hässleholm

Blekinge län

0454 Karlshamn-Olofström

0455 Karlskrona

Blekinge län/Skåne län

0456 Sölvesborg-Bromölla

Blekinge län

0457 Ronneby

Kronobergs län

0459 Ryd

Skåne län

046 Lund

Kronobergs län

0470 Växjö

Kalmar län

0471 Emmaboda

Kronobergs/Jönköpings

län

0472 Alvesta-Rydaholm

Kronobergs län

0474 Åseda-Lenhovda

0476 Älmhult

Kronobergs län

0477 Tingsryd

Kronobergs län

0478 Lessebo

Skåne län

0479 Osby

Kalmar län

0480 Kalmar

0481 Nybro

0485 Öland

0486 Torsås

0490 Västervik

0491 Oskarshamn-Högsby

0492 Vimmerby

0493 Gamleby

Östergötlands län

0494 Kisa

Kalmar län

0495 Hultsfred-Virserum

Jönköpings län

0496 Mariannelund

Gotlands län

0498 Gotland

Kalmar län

0499 Mönsterås

Västra Götalands län

0500 Skövde
0501 Mariestad
0502 Tidaholm
0503 Hjo
0504 Tibro
0505 Karlsborg
0506 Töreboda-Hova
0510 Lidköping
0511 Skara-Götene
0512 Vara-Nossebro
0513 Herrljunga
0514 Grästorp

0515 Falköping
0520 Trollhättan
0521 Vänersborg
0522 Uddevalla
0523 Lysekil
0524 Munkedal
0525 Grebbestad
0526 Strömstad
0528 Färgelanda
0530 Mellerud
0531 Bengtsfors
0532 Åmål

Värmlands län

0533 Säffle

Västra Götalands län

0534 Ed

Värmlands län

054 Karlstad
0550 Kristinehamn

Västra Götalands län

0551 Gullspång

Värmlands län

0552 Deje
0553 Molkom
*0554 Kil
0555 Grums
0560 Torsby
0563 Hagfors-Munkfors
0564 Syslebäck
0565 Sunne
0570 Arvika
0571 Charlottenberg-Åmotfors
0573 Årjäng

Örebro län

0580 Kopparberg
0581 Lindesberg

0582 Hallsberg
0583 Askersund
0584 Laxå
0585 Fjugesta-Svartå
0586 Karlskoga-Degerfors
0587 Nora

Västmanlands län

0589 Arboga

Värmlands län

0590 Filipstad

Örebro län

0591 Hällefors-Grythyttan

Västernorrlands län

060 Sundsvall-Timrå
0611 Härnösand
0612 Kramfors
0613 Ullånger
0620 Sollefteå
0621 Junsele
0622 Näsåker
0623 Ramsele

Jämtlands län

0624 Backe
063 Östersund
0640 Krokom
0642 Lit
0643 Hallen-Oviken
0644 Hamnerdal
0645 Föllinge
0647 Åre-Järpen

Gävleborgs län

0650 Hudiksvall
0651 Ljusdal
0652 Bergsjö
0653 Delsbo
0657 Los

Västernorrlands län

0660 Örnsköldsvik
0661 Bredbyn
0662 Björna
0663 Husum

Jämtlands län

0670 Strömsund
0671 Hoting
0672 Gäddede
0680 Sveg
0682 Rätan
0684 Hede-Funäsdalen
0687 Svenstavik

Västernorrlands län

0690 Ånge
0691 Torpshammar
0692 Liden

Jämtlands län

0693 Bräcke-Gällö
0695 Stugun
0696 Hammarstrand

07-- Mobilnummer och ...

Stockholms län

08 Stockholm

Västerbottens län

090 Umeå
0910 Skellefteå
0911 Piteå
0912 Byske
0913 Lövånger
0914 Burträsk
0915 Bastuträsk
0916 Jörn
0918 Norsj

Norrbottens län

0920 Luleå
0921 Boden
0922 Haparanda
0923 Kalix
0924 Råneå
0925 Lakaträsk
0926 Överkalix
0927 Övertorneå
0928 Harads
0929 Älvsbyn

Västerbottens län

0930 Nordmaling
0932 Bjurholm
0933 Vindeln
0934 Robertsfors
0935 Vännäs
0940 Vilhelmina
0941 Åsele
0942 Dorotea
0943 Fredrika
0950 Lycksele
0951 Storuman
0952 Sorsele
0953 Malå
0954 Tärnaby

Norrbottens län

0960 Arvidsjaur

0961 Arjeplog

0970 Gällivare

0971 Jokkmokk

0973 Porjus

0975 Hakkas

0976 Vuollerim

0977 Korpilombolo

0978 Pajala

0980 Kiruna

0981 Vittangi

KÄLLA: Wikipedia, pts.se

Postnummer

Post- och telestyrelsen (PTS) har hand om det svenskapostnummer-systemet, som sköts av PostNord.

Historia

Fram till 1968 fanns inga postnummer utan posten sorterades efter postort. 1967 beslutades att postnummer skulle införas och 12 maj 1968 togs de i bruk. Sedan dess har principen varit densamma, men en ändring genomfördes i mitten av 1990-talet i samband med att alla kvarvarande postterminaler fick sorteringsmaskin.

Postnummerkatalog

Den sista tryckta postnummerkatalogen utgavs av Posten 1996. Numera finns postnumren endast via Postnummerservice webbplats.

Uppbyggnad

Postnumret är en 5-siffrig kod uppdelad på 2 grupper med 3 och 2 siffror.

Principen för numreringen är att ju lägre, desto längre söderut ligger orten. Förutom de som börjar på 1, Stockholms län utom Norrtälje kommun.

Hur man ska skriva

Ett blanksteg/mellanrum ska finnas mellan 3:e och 4:e siffran samt mellan postnummer och postort. När postnumren infördes skulle det vara 2 blanksteg mellan postnummer och postort, postort skulle skrivas med stora bokstäver (men inte landsnamn).

Förändringar

Små postnummer- eller postortändringar, för färre än ca 50 fastigheter, sker när som helst under året. Information om större ändringar når ut till hushåll och företag i september, de kan då klaga. I början av januari meddelas de som tvingas byta. Ändringarna sker första helgfria måndagen i mars.

Uppbyggnad i detalj

Tidigare var de 2 första siffrorna sorterande postterminal (Härnösands post och minst ner i södra Hälsingland sorterades i Sundsvall). Idag anger de vilket

geografiskt område postorten finns i. Stockholm, Göteborg och Malmö har fått 2 nummerserier, en för box- och företagsadresser och en för gatuadresser.

Mindre postorter kan bestå av en eller flera kommuner. Vissa kommuner är även delade mellan flera postorter. P.g.a. orternas storlek numreras de anorlunda än övriga, förutom tävlingspostnumren (läs mer längre ner).

Postområdena följer inte övrig indelning av landet så geografiska områden här är endast ungefärligt angivna.

10x xx Stockholm Box- och företagsadresser

11x xx Stockholm Gatuadresser

12x xx-15x xx Södra Storstockholm

16x xx-19x xx Norra Storstockholm

20x xx Malmö Box- och företagsadresser

21x xx Malmö Gatuadresser

22x xx Lund

23x xx Sydvästra Skåne län

24x xx Centrala Skåne län

25x xx Helsingborg
26x xx Nordvästra Skåne län
27x xx Sydöstra Skåne län
28x xx Norra Skåne och sydvästra
Kronobergs län
29x xx Nordöstra Skåne och västra
Blekinge län
30x xx Halmstad
31x xx Södra Hallands län
33x xx Västra Jönköpings län
34x xx Västra Kronobergs län
35x xx Växjö
36x xx Östra Kronobergs län
37x xx Mellersta och östra Blekinge
län
38x xx Södra Kalmar län
39x xx Kalmar
40x xx Göteborg Box- och företags-
adresser
41x xx Göteborg Gatoadresser
42x xx-47x xx Norra Hallands och
västra Västra Götalands län
50x xx Borås
51x xx Södra Västra Götalands län
52x xx-54x xx Östra Västra Götalands
län
55x xx Jönköping
56x xx-57x xx Norra Jönköpings och
mellersta Kalmar län
58x xx Linköping
59x xx Södra Östergötlands och norra
Kalmar län
60x xx Norrköping 62x xx Visby
61x xx Norra Östergötlands och söd-
ra Södermanlands län
62x xx Gotlands län
63x xx Eskilstuna
64x xx Norra Södermanlands län
65x xx Karlstad
66x xx-68x xx Norra Västra Götaland
län och Värmlands län
69x xx Södra Örebro län
70x xx Örebro

71x xx Norra Örebro län
72x xx Västerås
73x xx Västmanlands län
74x xx Mellersta och södra Uppsala
län
75x xx Uppsala
76x xx Norra Stockholms län
77x xx Södra Dalarnas län
78x xx Centrala och västra Dalarnas
län
79x xx Norra Dalarnas län
80x xx Gävle
81x xx Södra Gävleborgs och norra
Uppsala län
82x xx Norra Gävleborgs län
83x xx Norra Jämtlands län
84x xx Södra Jämtlands och sydvästra
Västernorrlands län
85x xx Sundsvall
86x xx Sydöstra Västernorrlands län
87x xx Mellersta Västernorrlands län
88x xx Nordvästra Västernorrlands
län
89x xx Nordöstra Västernorrlands län
90x xx Umeå
91x xx Södra Västerbottens län
92x xx Mellersta Västerbottens län
93x xx Nordöstra Västerbottens och
sydvästra Norrbottens län
94x xx Södra Norrbottens län
95x xx Mellersta Norrbottens län
96x xx Sydöstra Norrbottens län
97x xx Luleå Före ändringen 951 xx
98x xx Norra Norrbottens län

Postort och utdelningsform

De 3 första siffrorna är postorten.
3:e siffran är utdelningsformen.
För postnummer med brevbäring
anger siffran ett större område av
postorten.

Postnummer Utdelningsform Kommentar

xx0 xx Boxar och postala adresser
En postal adress är t. ex. en postadress till ett företag, myndighet eller organisation som behöver ett eget postnummer

xx1 xx Boxar och företagsadresser, gäller ej Stockholm där även brevbäring förekommer till vissa postnummer

xx2-4 xx Brevbäring xx5 xx Lantbrevbäring

xx6-7 xx Brevbäring

xx8 xx Svarspost gäller ej Stockholm då även brevbäring förekommer till vissa postnummer

xx9 xx Tävlingspost Tillfälliga där mycket post väntas.

Den 4:e siffran är utdelningsform. Den och 5:e siffran anger ett mindre geografiskt område. Samma 4 första siffror kan vara en stadsdel eller motsvarande.

Postnummer Utdelningsform

xxx 0x Boxar och postala adresser

xxx 1x Brevbäring, boxar, företagsadresser

xxx 2x Brevbäring, boxar och svarspost

xxx 3-7x Brevbäring

xxx 8x Brevbäring, svarspost och företagsadresser

xxx 9x Lantbrevbäring

Sedan ändringen av postnummersystemet i mitten av 1990-talet återstår endast ett fåtal små orter med få postnummer. De ligger ofta avlägset, i skärgårdar och fjälltrakter, så man inte kan flytta postutdelningen till en större ort.

KÄLLA: ostgotatidningen.se,
postnummerservice.se

Länsbokstäverna

De här länsbokstäverna finns registrerade hos Vägverket för 1951.

Vissa län kan alltså tidigare ha haft andra bokstäver. Dokumentation för de olika länen har samlats i respektive lands- eller stadsarkiv.

A – Stockholms stad (Stockholms överståthållarskap; t.o.m. 1968; Även AA och AB på fordon)

Resterande avser län, geografisk ordning

A, AB – Stockholm (fr.o.m. 1969, för myndigheter, fordon fortsatte dock använda tidigare koder A, AA, AB, B, BA, BB)

B – Stockholm, utom Stockholms stad, t.o.m. 1968.

C – Uppsala

D – Södermanland

E – Östergötland. F – Jönköping.

Även FA på fordon.

G – Kronoberg (där Växjö ligger)

H – Kalmar

I – Gotland

K – Blekinge

L – Kristianstad (nu i Skåne).

Även LA på fordon.

M – Malmöhus (nu ofta för Skåne).

Även MA och MB på fordon.

N – Halland

O – Göteborgs och Bohus (nu ofta för Västra Götaland). Även OA och OB på fordon.

P – Älvsborg (nu i Västra Götaland).

Även PA på fordon. För direktimporterade fordon 1988–1992 användes PA, PB, PC och PD

R – Skaraborg (nu i Västra Götaland)

S – Värmland. Även SA på fordon.

T – Örebro. Även TA på fordon.

U – Västmanland

W – Kopparberg (nu Dalarna). Även WA på fordon.

X – Gävleborg. Även XA på fordon.

Y – Västernorrland

Z – Jämtland

AC – Västerbotten Troligen för att ÅÄÖ blir för höga

BD – Norrbotten -II-

På registreringsskyltar

Bokstav Registrerad Anmärkning

A-G 1973.

Även BA och BB på fordon.

Östergötland EA på fordon.

H 1974

I Används ej. Kan förväxlas med J (handstil/uttal) och lilla L (I)

J 1975

K 1977

L 1982

M 1985

N 1987

O 1988 Används inte sist om det är två siffror och en fjärde bokstav, som börjar komma nu

P 1992

Q Används ej Kan förväxlas med O

R 12 oktober 1999

S 29 september 2000

T 6 november 2001

U februari 2003

V Används ej Kan förväxlas med U (handstil) och W (talspråk)

W mars 2004

X 24 februari 2005

Y november 2015

Z 2017

LAND	LANDSKOD		INVÅNARE	AREA KM ²
Albanien	355	AL/ALB	2 986 952	28 748
Andorra	376	AD/AND	84 000	468
Österrike	43	AT/AUT	8 205 000	83 858
Belarus	375	BY/BLR	9 685 000	207 600
Belgien	32	BE/BEL	10 403 000	30 510
Bosnien& Hercegovina	387	BA/BIH	4 590 000	51 129
Bulgarien	359	BG/BGR	7 148 785	110 910
Kroatien	385	HR/HRV	4 491 000	56 542
Cypern	357	CY/CYP	1 102	677 9 250
Tjeckien	420	CZ/CZE	10 476 000	78 866
Danmark	45	DK/DNK	5 484 000	43 094
Estland	372	EE/EST	1 291 170	45 226
Färöarna	298	FO/FRO	48 228	1 399
Finland	358	FI/FIN	5 244 000	337 030
Frankrike	33	FR/FRA	64 768 389	547 030
Georgien	995	GE/GEO	4 630 000	69 700
Tyskland	49	DE/DEU	81 802 257	357 021
Grekland	30	GR/GRC	11 000 000	131 940
Grönland	299	GL/GRL	56 375	2 166 086
Guernsey	44-1481	GG/GGY	65 228	78
Ungern	36	HU/HUN	9 982 000	93 030
Island	354	IS/ISL	308 910	103 000
Irland	353	IE/IRL	4 622 917	70 280
Isle of Man	44-1624	IM/IMN	75 049	572
Israel	972	IL/ISR	7 353 985	20 770
Italien	39	IT/ITA	60 340 328	301 230
Jersey	44-1534	JE/JEY	90 812	116
Kosovo	383	XK/XKX	1 800 000	10 887
Lettland	371	LV/LVA	2 217 969	64 589
Liechtenstein	423	LI/LIE	35 000	160
Litauen	370	LT/LTU	2 944 459	65 200
Luxemburg	352	LU/LUX	497 538	2 586
Makedonien	389	MK/MKD	2 062 294	25 333
Malta	356	MT/MLT	403 000	316
Moldavien	373	MD/MDA	4 324 000	33 843
Monaco	377	MC/MCO	32 965	2
Montenegro	382	ME/MNE	666 730	14 026
Nederländerna	31	NL/NLD	16 645 000	41 526
Norge	47	NO/NOR	5 009 150	324 220
Polen	48	PL/POL	38 500 000	312 685
Portugal	351	PT/PRT	10 676 000	92 391

Rumänien	40	RO/ROU	21 959 278	237 500
Ryssland	7	RU/RUS	140 702 000	17 100 000
San Marino	378	SM/SMR	31 477	61
Serbien	381	RS/SRB	7 344 847	88 361
Slovakien	421	SK/SVK	5 455 000	48 845
Slovenien	386	SI/SVN	2 007 000	20 273
Spanien	34	ES/ESP	46 505 963	504 782
Svalbard & Jan Mayen	47	SJ/SJM	2 550	62 049
Sverige	46	SE/SWE	9 555 893	449 964
Schweiz	41	CH/CHE	7 581 000	41 290
Turkiet	90	TR/TUR	77 804 122	780 580
Ukraina	380	UA/UKR	45 415 596	603 700
UK	44	GB/GBR	62 348 447	244 820
Vatikanstaten	379	VA/VAT	921	0

Måttenheter

I gamla recept kan det stå 1 kkp (kaffekopp) = 1,5 deciliter.

I en mugg brukar man räkna att det går 2,5 deciliter. Titta ordentligt på smaksatta kaffepulver i portionspåsar, hur många deciliter vätska det står eller om det finns en koppsymbol.

1 deciliter för mycket vatten gör förstås kaffet väldigt blaskigt och det går ju inte att rädda.

Utländska enheter

Bilder

Ppi = Pixels per inch = pixlar per tum.

För internet brukar man i bildredigeringsprogram inställningar ange 72 eller 150 dpi för publicering på internet (och de flesta instruktionsvideorna jag använder har så).

I tryck, t. ex. i Öbackabrus bör bilder vara minst 300.

Dpi=Dots per inch=Prickar/punkter per tum

Ppi anger upplösningen (antalet pixlar – bildpunkter – som skärmen kan visa) för en digital bild. Dpi anger mängden bläckprickar på en utskriven bild. Även om ppi till stor del är för skärmvisning, påverkar det också utskriftsstorleken och därmed kvaliteten på den utskrivna designen.

Om vuxnas längd

1 fot = 30,48 centimeter

1 tum (inch på engelska)=2,5 centimeter

Måttstocken heter fortfarande tumstock för på ena sidan finns tum angivet.

Grovt räknat är 1 fot 3 tum.

En kort människa brukar vara drygt 4 fot, en medelmänniska drygt 5 fot, en lång människa drygt 6 fot.

Om nyfödda bebisars vikt

1 pound = 0,45 kilo

1 ounce (oz) = 28,35 gram

Grovt räknat är en pound alltså cirka 0,5 kilo och en ounce 3 gram.

Pound används förstås även om vuxnas vikt.

Nu till en sak jag länge har undrat, men aldrig tagit reda på.

Varför ordet pound förkortas lb.

Ordet pound kommer från gammal romerska när måttenheten var libra pondo, ”ett pund i vikt.” ”Pound” kommer från pondo, förkortningen ”lb” från libra.

På engelska och amerikanska bensinstationer där någon tankar åt en (man kan inte begära full tank, de måste veta för att kunna ta betalt)

1 amerikansk gallon=3,78541 dm³ (liter)

1 engelsk (imperial) gallon=4,54609 dm³ (liter)

I USA är en gallon jämförbar med 231 kubiktum vatten. Så en amerikansk gallon är 83.3% av en Imperial gallon; eller, Imperial gallon är cirka 20% större i volym än amerikansk gallon.

KÄLLA: nordichardware.se

Kinesiska

Det språk som talas av flest människor i världen. För Kina har flest invånare – 1.4 miljarder 2020.

Även om kinesiska ses som ett enda språk av kulturhistoriska skäl, så skiljer sig många av dialekterna åt lika mycket som t. ex. germanska språk, som svenskan tillhör, gör.

Alla dialekter har dock ett gemensamt skriftspråk, med endast mindre inofficiella variationer för dialektala ord eller regional slang. Allt som allt finns det över 50 000 tecken, ett omfattande modernt lexikon visar dock sällan över 20 000 som används. En utbildad kines kan cirka 8 000 tecken, men man behöver bara cirka 2-3 000 för att kunna läsa en tidning.

Nästan 20% av världens befolkning har någon form av kinesiska som modersmål, mest i världen.

Standardkinesiska har officiell status i Kina och Taiwan, är 1 av 4 officiella språk i Singapore och 1 av 6 officiella språk i FN.

Tillsammans med engelska är standardkantonesiska officiellt språk i Hongkong och tillsammans med portugisiska officiellt språk i Macao.

Västerländska ord för att beskriva språk skiljer sig på många sätt från den kinesiska, dels p.g.a. de kinesiska tecknens enande kraft, dels p.g.a. skillnaderna i politisk och social utveckling i Kina och Europa. Efter det romerska rikets sönderfall blev Europa uppdelat i områden som ofta särskildes genom språk.

Kina kunde behålla kulturell och politisk enhet inom ett mycket stort geografiskt område genom en gemensam standard för skriftspråk. Kineser skiljer därför tydligare mellan ”skriftspråk” och ”talspråk”.

Drygt 2000 år av gemensamt officiellt skriftspråk upprätthålls än idag.

KÄLLA: Wikipedia, bbc.co.uk

Rönn

Rönn, *Sorbus aucuparia*, är ett träd inom familjen rosväxter. Dess löv, blomning om våren och röda bär på hösten är karaktäristiska och lätt identifierbara tecken. Blomning och bär liknar den nära släktingen oxelns, men löven skiljer sig markant.

Rönnen har små, sågtandade och parbladiga uddblad på ett enda lövfäste. Den blir aldrig särskilt stor och gammal. Den växer snabbt men blir sällan mer än 50-60 år.

Ordet rönn kommer från röd (bli röd, rodna-rönna) och kan då syfta på bären eller på lövens klara höstfärger.

Redan när kanten av inlandsisen låg i norra Götaland 12 000 f. Kr. kom rönnen tillsammans med andra lövträd som asp, björk och sälg. Cirka 4500 f. Kr. hade arterna spridit sig till nordligaste Norrland. Rönn är Norrbottens landskapsträd.

Rönnen har många små blommor, i rikt förgrenade kvastar och utmärker sig med en mycket stark frän lukt. Detta slags blomdoft är speciell för blommor som främst pollineras avflugor (t. ex. fläder, hagtorn och murgröna). Lukten brukar inte märkas en bit bort från växten.

Rönnblomman har, likt äppelblommor, roslik krona och bred honungsrik disk innanför ståndarna. Den har 20 ståndare, i tre cirklar.

Rönnbären är små äppelfruktar, med endast 2-3 rum med mycket tunna, mjuka hinnväggar. De mogna bären är den viktigaste vinterfödan för många fågelarter, t. ex. sidensvans och trastar.

Bären är beska och syrliga så de äts sällan råa. De används till rönnbärs-gelé. Bären är rika på vitamin C och innehåller även naturliga antioxidanter. Kyla gör bären mindre syrliga och därför brukar de plockas först efter första frostnatten. Eller när de mognat och man fryser dem.

”Det blir extra kallt när vintern är här om rönnen har ovanligt riktigt med bär.

Då är det säkrast med dubbla luvor om man vill slippa midvintersnuvor.”

Rönnen tål hårda klimat och är vanlig i alla nordiska länder, även i de lägre fjälltrakterna.

På 1950-talet i jämtlandsfjällen nådde den 1 050 m. 2008 hade den dragit sig än högre, upp till 1 450 m.

I Uralbergen, Alperna, Pyrenéerna och Jurabergen är det ungefär likadant. Att rönnen rör sig allt högre antas bero den globala uppvärmningen.

På engelska heter den mountain ash (”fjällask”). Vid ishavskusterna finns den ända ute på de yttersta skären, där den kan få en endast knappt 3 dm, till marken tryckt stam.

Rönnen finns i Finland, på Island och Grönland (men inte på Färöarna) och långt ned i Sydeuropa.

Rönnen kan växa ensamt eller i skogar och skogsbryn. Den klarar sig bra på mager, grusig och stenig mark och har därför också planterats vid vägar och på gårdstomter. Ensam får den ofta en liten växt, men inne i skogar och hagar blir den högre och smalare och står den i skogsbryn får den en tät, rundkrona.

Den grå barken kan användas till garvning och löven till vinterfoder åt kor.

Flygrönn eller flogrönn kallas det när ett rönnfrö har grott i grenklykan på ett annat träd och där börjat växa som ett eget träd i trädet.

Det finns flera orter i Sverige med rönn i namnet, t. ex. Rönnby och Rönnskär.

I sydöstra Finland finns orten Ylipihlaja, ”Övre rönnen”, en by i Malax i Österbotten samt utanför Lögdeå i Ångermanland heter Rönholm (även ett efternamn).

Regionalt kan hovdjur skada träden så allvarligt att arten försvinner. Det finns fortfarande mycket rönn och den anses livskraftig.

Familjen Palm

Kokospalm (*Cocos nucifera*) är ett 20–30 meter högt träd.

Kommer antagligen från Sydamerika och södra Afrika, men finns nu jorden runt i områden med tropiskt eller varmt subtropiskt klimat utmed havsstränder, floder och vattensamlingar, särskilt på korallöar.

Frukten, kokosnöt, växer i grupper om 10–20 stycken i palmens topp och mognar under hela året.

Namnet skulle kunna komma av latinets *coccum*, kärna eller grekiskans *kokkos*, bär eller frukt. *Nucifera* betyder 'som bär nötter'.

Dadelpalm (*Phoenix dactylifera*) kan bli upp till 35 meter hög. Har växt i östra Mellanöstern i 6000 år.

Eftersom den odlats så länge är det exakta ursprunget okänt, men troligen Saharaöknen i norra Afrika eller arabiska öknen i sydvästra Asien.

Det finns mer än 1 500 sorter. Stammen täcks med uppåtriktade torkade bladrester. Unga dadelpalmer är enstammiga, efter 6–16 år kommer massor av rotskott vid basen.

Bladen är fjäderlika och upp till 6 meter långa med ett taggigt bladskäft, en kraftig mittnerv och många grågröna till blågröna delblad, 20–40 cm långa. En stor blomställning kan ha 6 000–10 000 små blommor.

Dadeln är avlång – 2,5–7 cm, mogen är den mörkbrun till rödaktig eller gulbrun. Mjuk och sirapskladdig, för den innehåller mycket socker. Varje frukt har ett frö med en djupt längsgående skåra på ena sidan.

TEXT: Stina Palm KÄLLA: Wikipedia

Aktiviteter från förr

Spela kula

När min mamma och pappa var barn på 50-70-talen var spela kula en vanlig aktivitet.

Att spela kula har barn ägnat sig åt sedan urminnes tider. I Sverige rullade barnen ofta själva sina kulor av lera och lät dem soltorka. Kulor av bränd lera från 1100-talet har hittats.

Att spela kula är kul, men kan också vara tufft. Det krävs en viss träning och en känsla för hur kulan rullar.

Reglerna för hur kula spelas är ofta mycket lokala och kan variera mellan olika gårdar.

Dans

Jag vet att dansband är populärt på Dagliga verksamheter och gruppboenden.

När mina föräldrar var unga på 70-talet i Hälsingland var dans fritidsaktiviteten nummer 1.

Mamma och pappas körde så här:

Grop

Dra ett streck på marken och gräv sedan en grop en bit därifrån. Stå bakom strecket och börja att kasta/rulla mot gropen. Den som hamnar närmast gropen får börja. Om man får i sin kula får man fortsätta, annars får den som ligger näst närmast försöka. Den som först får i alla sina kulor vinner alla kulor som ligger i gropen.

Leksaksaffärer har börjat sälja spelkolor igen, men på skolorna spelar man utan att vinna eller förlora kulor.

Regler enligt min pappa

När man missar får man ta upp alla de kulor man lyckats få ner i gropen.

Kulorna var av lera, glas eller porslin, värda i den ordningen.

TEXT: Stina Palm

KÄLLA: kula.se

Flera stycken kunde tränga in sig i en bil och åka määånga mil en fredag- eller lördagskväll för att hitta ett dansställe som inte hade ”lapp på luckan”, fullsatt. Då åkte de vidare till nästa ställe några mil bort osv. På somrarna var det logdans. Gamla oanvända hölogar inreddes med toa och bra dansgolv o.s.v.

PAPPER OCH STYGN

